

Mr. IVAN SVETOPETRIĆ
HŽP - Zagreb
Zagreb, Mihanovićeve 12

Obrazovanje u prometu
Stručni rad
UDK: 656.025.4.001.11
Primljeno: 03.09.1991.
Prihvaćeno: 18.11.1991.

POJAM TERMINA INTEGRALNI, MULTIMODALNI I KOMBINIRANI TRANSPORT

SAŽETAK

Ne postoji jedinstvena definicija pojmova integralni, multimodalni i kombinirani transport.

U radu je dan pregled i uočenje pojmova integralni, multimodalni i kombinirani transport.

1. UVOD

Postoji velika i napadna razlika u definiranju termina integralni, kombinirani i multimodalni transport. S tehničko-tehnološkog, ekonomskog i pravnog aspekta nameće se potreba za jedinstvenim nazivima za sve struke koji isključuju nesporazume.

2. POJAM INTEGRALNI, MULTIMODALNI I KOMBINIRANI TRANSPORT

Integralni¹ znači potpun, ukupan, cjelovit odnosno sastavni, koji dopunjuje ili čini cjelinu. Prema Klaiću² ovaj izraz označuje: sastavni, osnovni, potpun, ukupan, cjelovit, čvrsto povezan, neodvojiv, neodjeljiv.

Integralni transport³ predstavlja najvažniji dio suvremene transportne tehnologije, zapravo novi način rukovanja teretima.

Dr. Turina⁴ navodi: "Integralni prijevoz". Taj je pojam ishitren. Ako se prijevoz vrši uz upotrebu najmanje dvaju načina prijevoza, integralni prijevoz ne postoji (niti može postojati).

U takvom slučaju postoje (i mogu postojati) samo integralni dijelovi ukupnog prijevoznog procesa, ali ne i sam integralni prijevoz. Prema tome, dopušteno je govoriti o integriranom prijevoznom procesu (kojega su pojedini dijelovi zapravo karike ukupnog procesa i bitni za proces dakle integralni) ali se ne može govoriti o integralnom prijevozu, jer takav prijevoz ako se vrši uz upotrebu najmanje dva načina prijevoza - ne postoji ni kao tehničko-tehnološki ni kao ekonomski fenomen".

Pojam "integralni" (integrirani) transport uži je pojam od multimodalnog i kombiniranog, odnosno integralni transport može biti sastavni dio multimodalnog ili kombiniranog sustava, dok se to ne može reći i obratno...Integralni transport manifestira se u mogućnosti transporta komadnih roba na paletama ili u kontejnerima, odnosno na paletama u kontejnerima, gdje se roba transportira iz jednog mjesta u drugo - od proizvođača do potrošača jednom vrstom transporta, primjerice željeznicom, cestovnim i drugim vrstama transporta. Međutim, čim paleta ili kontejner na svom transportnom putu koristi više od jedne vrste transporta, on postaje multimodalni ili, kako se ranije zvalo, pojednostavnjeni kombinirani transport⁵.

Pod pojmom kombinirani prijevoz u širem smislu razumijeva se prijevoz tereta uz uporabu najmanje dvaju načina prijevoza, a u užem smislu prijevoz jedinstvene jedinice tereta (npr. kontejnera) također uz uporabu najmanje dvaju načina prijevoza.

Marković navodi da su srodni pojmovi kombiniranom prijevozu:

- mješoviti prijevoz - kao kombinirani u užem smislu ali na temelju jedne prijevozne isprave,
- intermodalni prijevoz⁶ (za anglosaksonske zemlje),
- dopušteno je shvatiti kao kombinirani prijevoz u užem smislu:
 - integralni prijevoz,
 - integralni transport i
 - multimodalni transport.

Multimodalni transport⁷ je druga nova transportna tehnologija. Ona je posve različita od integralnog transporta. Glavna joj je značajka da terete, koji se već prethodno nalaze na nekom transportnom sredstvu, prevozi i rukuje njima, zajedno s odnosnim transportnim sredstvima i brine o njihovom zajedničkom prevoženju na nekom drugom transportnom sredstvu.

Prema Markoviću⁸, ne postoji međusobna uvjetovanost ni neka bitna međuzavisnost integralnog i multimodalnog transporta.

Integralni transport može djelovati bez postojanja multimodalnog transporta, a pretežito i djeluje, potpuno neovisno o integralnom transportu. To ne znači da ne može biti stanovitog predlaganja u smislu primjene integralnog transporta u multimodalnoj tehnologiji (kontejner na kamionu, i to sve na vagon ili brod).

Prema Maroldu⁹ postoje tri vrste suvremenih transportnih tehnologija:

- kombinirani transport - uzastopna uporaba transportnih sredstava raznih prometnih grana za nekontejnizerizirani teret,
- integralni transport - uzastopna uporaba transportnih sredstava raznih prometnih grana kontejnizeriziranih tereta "od vrata do vrata", ali od proizvođača do krajnjih korisnika,
- multimodalni transport - istodobna uporaba dvaju transportnih sredstava iz dviju različitih prometnih grana (engl.: "mult of transportation" - istodobna uporaba više prometnih grana).

Prema Stankoviću¹⁰, od obilja tehnoloških pojmova koji se rabe u suvremenom prometu pri njihovu povezivanju, ili različitih transportnih grana, pravno se mogu pouzdano odrediti tri pojma: izravni (uzastopni), mješoviti i multimodalni prijevoz.

Izravni prijevoz poznaje željezničko i plovibeno pravo. To je obveza prijevoznika koji je prvi preuzeo teret i zaključio posao da pribavi usluge drugih vozara iste grane (željeznica ili morem) tako da u ime i za račun naručitelja zaključi ugovore s njima. U cestovnom i zrakoplovnom pravu prijevoz u izvršenju kojega sudjeluje više istovrsnih vozara naziva se uzastopnim prijevozom.

Mješoviti prijevoz (kombinirani prijevoz) jest prijevoz stvari od mjesta preuzimanja do mjesta predaje uz sudjelovanje prijevoznika iz dviju ili više različitih grana prometa.

Ugovor o mješovitom prijevozu nastaje onda kada se prvi prijevoznik, koji je zaključio ugovor o prijevozu stvari, obveže da "pribavi usluge" drugih prijevoznika.

Multimodalni prijevoz je prijevoz robe s pomoću najmanje dva različita načina prijevoza na osnovi jedinstvenog ugovora iz mjesta u državi gdje je poduzetnik prijevoza preuzeo robu do mjesta određenog za isporuku u drugoj državi. Za ovakav posao potrebne su tri pretpostavke:

- 1) mora se raditi o izvršenju ugovora s pomoću najmanje dva različita načina prijevoza,
- 2) mora se raditi o jedinstvenom ugovoru za cijeli prevezeni put i
- 3) mora postojati jedinstvena isprava o multimodalnom prijevozu.

Konvencijom Ujedinjenih naroda o međunarodnom multimodalnom prijevozu robe (Ženeva, 24. svibnja 1980.) koja još nije stupila na snagu, jer je nije ratificirao dovoljan broj zemalja, uz ostalo, u preambuli stoji: "Države članke ove konvencije priznajući (a) da je međunarodni multimodalni (mješoviti) prijevoz jedno od sredstava da se pojednostavi (olakša) redovito širenje svjetske trgovine".

Prema Perišiću¹ integralni transport u našoj praksi razumijeva prijevoz kompletnih tovarnih jedinica transportnim sredstvima različitih oblika prometa (transportnim sredstvima najmanje dvaju oblika prometa) od pošiljatelja do primatelja robe.

U inozemnoj stručnoj literaturi umjesto pojma integralni transport rabe se termini "kombinirani transport" i "multimodalni transport" (što ih je usvojio UIC). Prvi se koristi u Europi, a drugi pretežito u zemljama anglosaksonskog jezičnog područja.

Komisija za unutarnji transport EEZ-a utvrdila je sljedeću definiciju za kombinirani (integralni) transport:

Pod pojmom "pravi" kombinirani transport razumijeva se prijevoz robe koji se obavlja korištenjem transportnih sredstava najmanje dvaju oblika prometa.

Komisija za transport OUN je u svibnju 1980. utvrdila Konvenciju o međunarodnom multimodalnom transportu robe. Prema ovoj Konvenciji, definicija multimodalnog transporta podudara se s navedenom definicijom kombiniranog transporta. Često se rabi i sljedeća definicija: "Kombinirani transport je transport utovarene robe (transportnih jedinica) transportnim sredstvima više oblika prometa, bez promjene transportnog suda, od pošiljatelja do primatelja robe¹¹.

Riječ multimodalan je složenica riječi multi¹² (lat. multus), što znači mnogi, i modalan¹³ (lat. modus) što znači način. Prema tomu, multimodalan znači mnogo (više) načina.

Iz citiranih definicija vidljivo je da postoji velika i napadna razlika u definiranju termina integralni, kombinirani, mješoviti i multimodalni transport. Naši i inozemni autori definiraju ove pojmove s tehničko-tehnološkog, organizacijskog i ekonomskog i pravnog aspekta, a neki ne uvažavajući definicije dane Konvencijom iz 1980. godine. Neki autori predlažu odabir jedinstvenog naziva za sve struke koji isključuje nesporazume.

Imajući na umu donijetu Konvenciju o međunarodnom multimodalnom transportu (Ženeva, 1980), koju još nije ratificirao dovoljan broj zemalja, te tehnološko-tehničke i organizacijske aspekte kao i ekonomske aspekte kao elemente prometnog sustava u definiranju jedinstvenog naziva trebalo bi poći od stvari - proizvoda.

Iz definicije s pravnog stajališta proizlazi da bi multimodalni transport mogao postojati i u uvjetima klasičnih tehnologija transporta. Međutim, upravo suvremene transportne tehnologije su nametnule nužnost donošenja Konvencije o multimodalnom transportu, a time i novu terminologiju. Sve tehničko-tehnološke i ekonomske definicije koje ne uvažavaju multimodalnu konvenciju (dvije države, jedinstvena transportna isprava i dr.) također nisu prihvatljive, jer u prvi plan stavljaju tehničko sredstvo i tehnologiju transporta.

Moguća podjela pojmova je:

- 1) multimodalni transport i
- 2) unimodalni transport.

Multimodalni transport predstavlja dva različita načina prijevoza na temelju ugovora o multimodalnom prijevozu iz mjesta u državi u kojoj je poduzetnik multimodalnog prijevoza preuzeo robu do mjesta određenog za isporuku koja je u drugoj državi.

U uvjetima potpune primjene Konvencije ovaj izraz na međunarodnom planu zamjenjuje izraze: kombinirani, mješoviti i integralni, jer se pod robom razumijevaju i kontejner, paleta i slična prijevozna naprava.

To znači da multimodalnog transporta nema bez suvremene transportne tehnologije (načina utovara, prijevoza i istovara). Znači da riječ multimodalan ne označuje samo suvremenu transportnu tehnologiju nego i pravnu i geografsku (prostornu) kategoriju zajedno.

U uvjetima dok Konvencija ne vrijedi za SFRJ, ne postoji u SFRJ niti multimodalni prijevoz, pa zapravo postoji unimodalni transport, kao:

- 1) izravni prijevoz (željezničko i plovidbeno pravo i uzastopni prijevoz (cestovno i zrakoplovno pravo) i
- 2) mješoviti ili kombinirani prijevoz.

Izravni (uzastopni) i mješoviti (kombinirani) transport mogu se obavljati primjenom klasičnih ili suvremenih (ili njihovom kombinacijom) tehnologija.

Suvremene tehnologije pri izravnom prijevozu željeznicom mogu postojati u uvjetima dostave preko industrijskih kolosijeka pošiljatelja i primatelja pri unutarnjem transportu (npr.: paleta ili kontejner skladišta ili proizvodnog pogona - transporterima ili drugi način s vagona ili na vagon), a i pri cestovnom uzastopnom prijevozu (poluprikolica s kontejnerom ili prikolica s robom na paletama od proizvođača do potrošača s tegljačima od više poduzeća cestovnog prometa).

Pri izravnom (uzastopnom) i mješovitom (kombiniranom) transportu, kada se koriste palete, kontejneri ili bilo koja druga suvremena tehnološka sredstva, može se govoriti o integralnom transportu samo kao o tehnološkoj kategoriji (cjelovit, nedjeljiv).

3. ZAKLJUČAK

Pravno je stajalište zanemarilo pojam suvremenih tehnologija pa proizlazi da bi multimodalni transport mogao postojati i u uvjetima klasičnih tehnologija. Definicije s tehničko-tehnološkog i ekonomskog aspekta ne uvažavaju multimodalnu konvenciju (dvije države, jedinstvena isprava). Stoga se zaključuje da postoji samo multimodalni i unimodalni transport. U uvjetima potpune primjene Konvencije ne postoje pojmovi: kombinirani, mješoviti i integralni transport. U uvjetima dok Konvencija u SFRJ ne vrijedi, ne postoji u praksi niti multimodalni prijevoz već unimodalna prijevozna usluga kao izvorni (uzastopni) i mješoviti (kombinirani) prijevoz koji se mogu obavljati klasičnim i suvremenim transportnim tehnologijama.

Pri izravnom i mješovitom transportu, kada se koriste palete, kontejneri ili koja druga suvremena tehnološka sredstva, može se upotrijebiti izraz integralni transport samo kao tehnološka kategorija, koju uvođenjem pojma logistika i multimodalni transport ne bi trebalo upotrebljavati kao poslovnu kategoriju.

Cjelovitost definicije postoji samo ako su uvaženi tehničko- tehnološki, pravni i ekonomski aspekti. To znači da samo multimodalni transport može biti "pravi" integralni transport.

SUMMARY

THE IDEA OF THE TERM OF INTEGRATED, MULTI-MODAL AND COMBINED TRANSPORT

There exists no uniform definition of the terms of integrated, multi-modal and combined transport.

The paper provides a review and a sort of delineation of the terms of integrated, multi-modal and combined transport.

POZIVNE BILJEŠKE

- 1) Opća enciklopedija, JLZ, 3 svezak, Zagreb, 1977, p. 643.
- 2) **Ž. KLAIĆ:** Rječnik stranih riječi. Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1980, p. 598.
- 3) **B. PRIKRIL:** Savjetovanje Marketing u saobraćaju, Zbornik radova, Opatija, 1976, Marketing klub, Rijeka, p. 48.
- 4) **A. TURINA:** Neka razmišljanja o mješovitom kombiniranom, integralnom i intermodalnom prijevozu. Informativni list Transjug, Rijeka, 10, 1974, p. 23.
- 5) **I. MARKOVIĆ:** Suvremeni transportni sistemi, Centar za informacije i publicitet Zagreb, Zagreb, 1981, p. 37.
- 6) Suvremeni transportni sistemi, Op.cit., p. 39-42.
- 7) **B. PRIKRIL:** Savjetovanje Marketing u saobraćaju, Op.cit., p. 49.
- 8) **I. MARKOVIĆ:** Suvremeni transportni sistem. Op.cit., p. 42.
- 9) **I. MARKOVIĆ:** Suvremeni transportni sistem. Centar za informacije i publicitet Zagreb, Zagreb, 1981.
- 10) **B. MAROLD:** Tehničko-tehnološke karakteristike sredstava multimodalnog transporta. Autorizirano predavanje na postdiplomskom studiju "Multimodalni transport", Fakultet za pomorstvo i saobraćaj Rijeka, Rijeka, 1987, p. I-III.
- 11) **P. STANKOVIĆ:** Pravo integralnog i multimodalnog transporta. Autorizirano predavanje na postdiplomskom studiju "Multimodalni transport", Fakultet za pomorstvo i saobraćaj Rijeka, Rijeka, 1987, p. 4.
- 12) **R. PERIŠIĆ:** Suvremene tehnologije transporta - I. Zavod za novinsko-izdavačku i propagandnu djelatnost JŽ, Beograd, 1985.
- 13) **B. KLAIĆ:** Rječnik stranih riječi. Op.cit., p. 914.
- 14) cf. IBIDEM, p. 897.